

MODELE DE INEGALITATE EDUCAȚIONALĂ ÎN RÂNDUL TINERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA¹

Mariana CRÎȘMARU, cercetător științific
INCE, Centrul de Cercetări Demografice, Republica Moldova
<https://orcid.org/0000-0003-2802-5376>, mariana.crismaru@yahoo.com,

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cdr.2022.16.17>

Abstract. *The paper investigates the patterns of multiple advantages and disadvantages of parents' educational attainment as well as place of residence and their impact on children's education level by using data from Generations and Gender Survey (2020).*

There were employed correlation and multiple regression analysis. The results show that parents' educational attainment is a much stronger predictor than the age or gender of an individual's education level. Young people (25-35 years) whose parents have general secondary education (gymnasium) or less are about twice as likely to complete similarly secondary education as those who have at least one parent who has higher education. Place of residence were also shown to have significant influences young people's level of education. Rural area of residence meant less years in education and urban area signified more years of in education, both for male and female.

It is concluded that parents' educational level (less educated) and place of living (rural) are factors that determine the unequal opportunities among young people and they face difficulties to get rid of the disadvantages of family and environment background.

Persistence of these issues over the years in our country denote that social policy do not reach their goal to break cycles of intergenerational disadvantage and thus to prevent the development of a self-replicating underclass.

The article was elaborated within the State Program Project (2020-2023) 20.80009.0807.21 „Migration, demographic changes, and situation stabilisation policies”.

Keywords: *education, inequality, inheritance, young people*

JEL: *I20, I24, I29*

UDC: *316.344.34(478)*

Introducere. Traiectoria educațională individuală este considerată drept unul din cei mai importanți predictori care condiționează și modelează structura, caracteristicile și modelele de tranziție ale tinerilor la viața de adult. În acest context, sistemului educațional îi revine funcția de socializare a tinerilor și selectarea acestora pentru rolul de adulți, cetățeni, lucrători (angajați) (Emirbayer, 2003), ceea ce ar reduce din impactul backgroundului/mediului social și ar contribui la promovarea egalității de șanse (Lauder, Brown, Dillabough, & Halsey, 2006) prin accesul la cunoștințe, formarea competențelor pentru tranziția la viața de adult. Cu aceste achiziții, individul se presupune că trebuie să-și asigure un loc de muncă, să acumuleze venituri, să crească productivitatea, să reducă nivelul de sărăcie și să participe pe deplin în activitățile societății.

---

¹ Studiul a fost realizat în cadrul proiectului din Programul de Stat 20.80009.0807.21 „Migrație, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației (2020-2023)”.

În cadrul acestei lucrări, operaționalizarea este văzută prin prisma triunghiului OED, modul în care originea (O) este legată de destinație (D) prin educație (E) (Richard B., 2009). Drept consecință, mediul social afectează nivelul de instruire, care, la rândul său, determină poziția socială a individului. Se remarcă faptul că modelele educaționale sunt rezultatul inteconexiunii unui șir de factori, atât a celor școlari și personali, cât și mediului familial și proximității.

La nivel macro, educația este văzută în primul rând ca un factor determinant major al achiziționării de capital uman, care este perceput la nivel global ca fiind cea mai importantă resursă pentru dezvoltarea socioeconomică a oricărei națiuni. Pornind de la aceste aspecte, procesul educațional și de formare profesională devine un proces continuu și de responsabilitate majoră, de calitate a căruia depinde nu doar bunăstarea oricărei națiuni, dar și puterea, influența și chiar existența acesteia ca entitate distinctă și competitivă pe plan regional și internațional (Baciu, 2014). Totodată, o educație de calitate este văzută ca fiind esențială pentru competitivitatea economică, reducerea sărăciei și a inegalității, asigurarea unui mediu durabil (Lauder, Brown, Dillabough, & Halsey, 2006).

Gradul de abordare a temei în literatura științifică. Traiectoriile educaționale ale tinerilor și factorii care îi influențează, inegalitatea educațională, părăsirea timpurie a sistemului educațional au constituit obiectul unui șir de studii, inclusiv la nivel național (Gagauz O., 2017) (Crismaru M., 2018). Aceste subiecte sunt analizate prin prisma unor conceptelor privind mobilitatea intergenerațională, persistența intergenerațională, transmiterea intergenerațională a avantajelor și dezavantajelor și egalitatea de șanse.

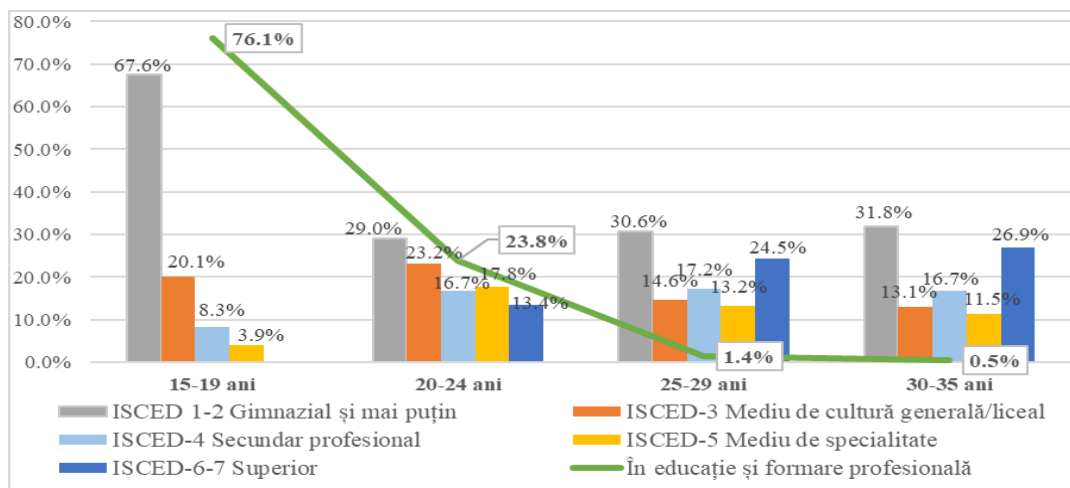
Marea majoritate a studiilor cu referință la situația din Republica Moldova semnalează persistența fenomenului de părăsire timpurie a sistemului educațional de-a lungul ultimilor decenii, chiar dacă per general nivelul de instruire în rândul populației tinere a crescut în aceeași perioadă (Gagauz O., 2021). Astfel, rata de părăsire timpurie a sistemului educațional a fost înaltă și în stagnare, variind în jurul la 20% (BNS, 2022), fiind semnificativ mai înaltă comparativ cu media europeană (circa 10% în anul 2021) (Eurostat, 2022).

Studiile arată că există o corelație strânsă între părăsirea timpurie a sistemelor de educație și nivelul scăzut de educație al părinților (Crismaru M., 2018; Cedefop, 2014.). Totodată, potrivit studiilor, persoanele cu un nivel de educație scăzut prezintă un risc sporit de a se confrunța cu probleme la angajarea în câmpul muncii, predomină munca informală, zilieră. Mai mult, nivelul de educație scăzut și, implicit, lipsa calificărilor / competențelor profesionale prezintă un factor de risc sporit de a fi plasat în categoria tinerilor NEET (not in employment, education or training) (Crismaru M., 2018).

Se remarcă, totodată, că odată cu trecerea timpului este probabil ca tinerii să nu-și mai continue studiile, rămânând cu un nivel scăzut de educație, ceea ce îi plasează într-o poziție socială vulnerabilă de-a lungul vieții (Găgăuz, 2017). Persoanele cu un nivel scăzut de educație au o tendință mai puternică spre lipsa de ocupare, ceea ce, pe termen lung, va conduce la o durată extinsă a șomajului în acest segment. Prin urmare, părăsirea timpurie a sistemului educațional reprezintă un obstacol major în calea creșterii economice și a ocupării forței de muncă, afectează productivitatea și competitivitatea, generează sărăcie și excluziunea socială, probleme de sănătate.

Metodologia cercetării. Sunt analizate datele Studiului "Generații și Gender" (GGG, 2020) cu referință la nivelul de instruire al tinerilor și părinților acestora, alte variabile aferente care permit evidențierea modelelor -- inegalității educaționale în Republica Moldova. Grupul țintă pentru analiză l-au constituit persoanele tinere cu vârsta cuprinsă între 15-35 ani. Totodată, grupul cu vârsta de 25-35 ani este utilizat drept unul de reper, dat fiind că au atins deja cel mai înalt nivel de instruire și nu mai sunt antrenați în procesul de studii și formare profesională. Este utilizată analiza descriptivă a datelor, urmând analiza inferențială în baza modelelor de regresie. În scopul elucidării factorilor cumulați care influențează traseul educațional al tinerilor a fost realizată analiza tridirecțională a varianței (ANOVA three-way), pentru a determina efectul variabilei sex, mediul de reședință și nivelul de studii al mamei asupra numărului de ani petrecuți în procesul de studii (în cazul dat determinat prin vârsta medie când a obținut cel mai înalt nivel de instruire).

Rezultate principale. Datele GGS cu referință la nivelul de instruire al respondenților și implicarea acestora în procesul educațional, pe grupe de vârstă, arată că marea majoritate a persoanelor tinere își finalizează studiile până la vârsta de 24 de ani (*Fig.1*). Astfel, dacă 76% din tinerii cu vârsta cuprinsă între 15-19 ani și circa 24% din tinerii de 20-24 ani erau antrenați în procesul educațional, atunci în grupul 25-35 ani doar în jur de 1% au declarat că fac studii. După cum a fost menționat, grupul cu vârsta de 25-35 ani este utilizat drept unul de reper. Potrivit datelor studiului, aproape o treime din tinerii din acest grup dețin doar studii gimnaziale și mai puțin (ISCED 1-2). Aceste date sunt în concordanță cu datele statistice oficiale, care atestă o rată înaltă de părăsire timpurie a sistemului educațional. Studii superioare au circa 26% din totalul tinerilor din această categorie de vârstă.

Figura 1. Nivelul de instruire și înrolarea în procesul educațional pe grupe de vârstă, %

Sursa: datele Studiului "Generații și Gender", 2020.

Analiza datelor în funcție de sexe și mediul de reședință atestă disparități importante (Tabelul 1). Este semnificativ mai mare ponderea tinerilor care dețin un nivel terțiar de educație în mediul urban comparativ cu mediul rural. Astfel, mai mult de jumătate din tinerii de 25-35 ani, care au studii de bază, locuiesc în sate, în timp ce mai mult de 40% din tinerii cu studii superioare sunt în orașe, excelând în acest plan mun. Chișinău. Totodată, ponderea femeilor care dețin studii superioare este ceva mai înaltă în rândul femeilor comparativ cu bărbații. Fapt ce este în concordanță cu datele statistice care arată o tendință de creștere în ultimul deceniu a numărului de persoane care dețin un nivel superior de instruire, marea majoritate fiind în mediul urban.

Tabelul 1. Nivel de instruire, pe sexe și mediul de reședință, 25 - 35 ani (%)

	Bărbați	Femei	Rural	Urban	Total	Grupare	Grupare
ISCED 0 -1 Primar și mai puțin	3,5	1,9	4,0	1,1	2,7	31,3-ciclul obligator	45 - de bază
ISCED-2 Gimnazial	29,4	27,8	38,2	16,6	28,6		
ISCED-3 Mediu de cultură generală/liceal	15,2	12,0	13,6	13,8	13,7	30,6-ciclul secundar	29 - vocațional
ISCED-4 Secundar profesional	16,8	17,0	20,6	12,2	16,9		
ISCED-5 Mediu de specialitate	12,1	12,2	11,5	12,9	12,1	38,1-ciclul terțiar	26 - superior
ISCED-6 Superior (ciclul I)	18,4	23,5	9,7	35,0	20,9		
ISCED 7 Superior (ciclul II)	4,6	5,6	2,4	8,4	5,1		

Sursa: datele Studiului "Generații și Gender", 2020.

Este unanim acceptat faptul că familia deține unul din cele mai importante roluri în traseul educațional individual pentru fiecare copil, iar nivelul educațional al părinților marchează în cea mai mare măsură nivelul maxim de instruire pe care l-a atins un tânăr. Rezultatele studiului GGS demonstrează două realități privite în aspect intergenerațional - o pondere înaltă atât în rândul părinților, cât și al tinerilor a unui nivel scăzut de instruire, și anume circa o treime din ei dețin doar studii gimnaziale, fără a fi încadrați în următoarea treaptă a sistemului educațional (*Tabelul 2*). Pe de altă parte, se observă o creștere a ponderii tinerilor cu studii superioare comparativ cu părinții acestora – 26% pentru tineri față de 12% și 9% în cazul părinților.

Tabelul 2. Nivel de instruire al părinților (%)

		15-19 ani	20-24 ani	25-29 ani	30-35 ani	Total
Nivelul de instruire, tata	ISCED1-2 Gimnaziale și mai puțin	28.7	28.3	34.0	33.0	31.7
	ISCED 3 Medii de cultură generală/liceale	9.7	13.2	11.3	9.8	10.8
	ISCED 4 Secundare profesionale	31.6	32.5	30.5	32.1	31.7
	ISCED 5 Medii de specialitate	15.3	15.0	17.0	15.4	15.7
	ISCED 6-7 Superior si mai mult	14.7	11.0	7.2	9.7	10.1
Nivelul de instruire, mama	ISCED1-2 Gimnaziale și mai puțin	29.0	31.7	29.7	32.3	31.0
	ISCED 3 Medii de cultură generală/liceale	13.4	14.1	14.3	13.1	13.7
	ISCED 4 Secundare profesionale	19.0	21.3	21.6	22.8	21.6
	ISCED 5 Medii de specialitate	18.1	16.5	21.4	20.4	19.6
	ISCED 6-7 Superior si mai mult	20.5	16.4	13.0	11.3	14.1

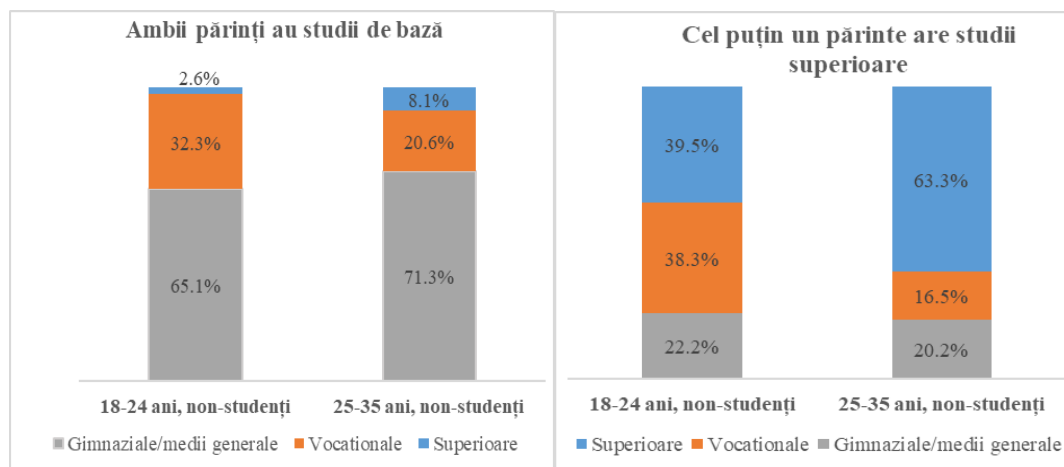
Sursa: datele Studiului "Generații și Gender", 2020.

Un indicator important îl reprezintă mobilitatea educațională între generații. Măsura în care performanța socioeconomică persistă de la o generație la alta este adesea interpretată ca măsurarea succesului unei societăți în a oferi egalitate de șanse copiilor din medii familiale diferite. Un grad ridicat de persistență intergenerațională sugerează că mediul familial joacă un rol important în succesul de mai târziu al copiilor în viață, în timp ce un grad scăzut de persistență implică contrariul.

Analizând cel mai înalt nivel de instruire al tinerilor în funcție de educația parentală, se confirmă încă o dată corelația semnificativă dintre acești doi indicatori. Astfel, în cazul când ambii părinți dețin doar studii de bază, și copii lor în cea mai mare parte se vor limita la același nivel scăzut de

educație, 65% din tinerii cu vârsta de 18-24 ani și 71% din cei cu vârsta de 25-35 ani, la momentul studiului nu erau încadrați în procesul de educație și formare profesională.

Situația este diametral opusă atunci când cel puțin un părinte deține studii superioare - 63% din copiii lor (vârsta de 25-35 ani) de asemenea dețin studii superioare. În cazul tinerilor de 18-24 ani, ponderea este mai mică, totuși, există probabilitatea că ei își vor continua formarea profesională, chiar dacă la momentul studiului nu erau antrenați în procesul educațional.

Figura 2. Nivelul de instruire al tinerilor în funcție de nivelul de instruire al părinților, %

Sursa: datele Studiului "Generații și Gender", 2020.

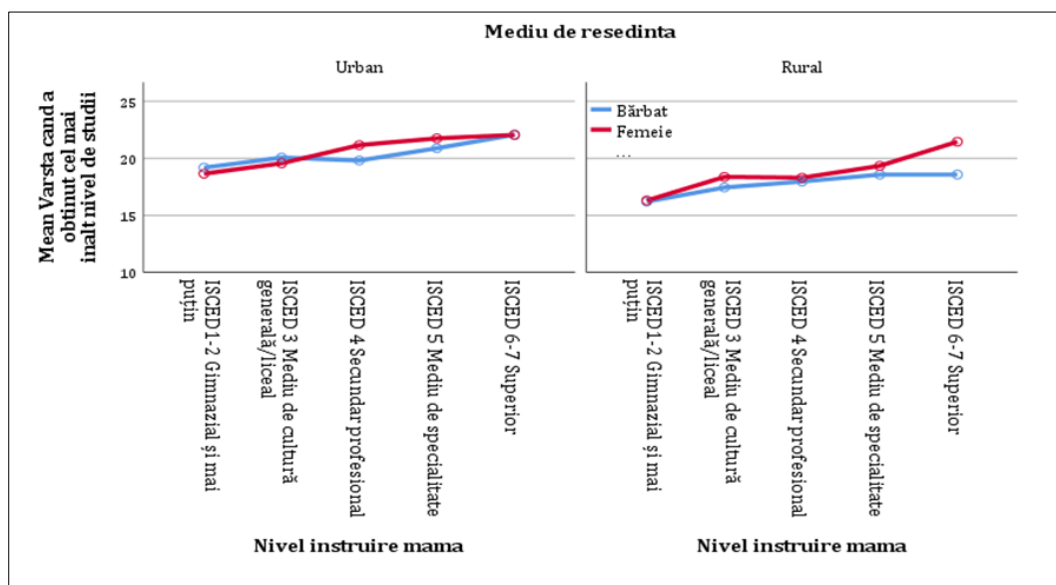
Prin urmare, este mai mult decât evidentă corelația dintre nivelul de educație al tinerilor și părinților acestora. Un alt factor determinant potențial important al setului de oportunități pentru tineri este mediul socioeconomic mai larg în care cresc. Cel mai probabil, un mediu socioeconomic mai dezvoltat poate oferi tinerilor mai multe oportunități, ceea ce poate atenua efectul/impactul background-ului familial asupra rezultatelor înregistrate de aceștia pe parcursul vieții. În acest sens, se estimează că niveluri mai înalte de dezvoltare economică să fie asociate cu un grad mai scăzut de persistență intergenerațională.

În scopul elucidării factorilor cumulați care influențează traseul educațional al tinerilor a fost realizată analiza tridirecțională a varianței (ANOVA three-way), pentru a determina efectul variabilei sex, mediul de reședință și nivelul de studii al mamei asupra numărului de ani petrecuți în procesul de studii (în cazul dat determinat prin vârsta medie când a obținut cel mai înalt nivel de studii). Datele prezentate sunt medii (mean) ± abaterea standard. Variabila dependentă continuă (vârsta în ani) a fost distribuită normal ($p > 0,05$), în baza testelor de normalitate Kolmogorov-Smirnov și

Shapiro-Wilk, a existat omogenitate a varianțelor, conform criteriului Levene pentru egalitatea varianțelor. A existat o interacțiune tripartită semnificativă statistic gender, mediul de reședință și nivelul de studii al mamei, $F(4, 2151) = 3,408$, $p = 0,009$. Semnificația statistică a fost luată la $p < 0,05$ pentru interacțiuni simple bidirecționale. Media generală pe eșantion este de 18.92 ani $\pm 3,9$.

Se atestă diferențe între vârsta medie când a atins cel mai înalt nivel de studii pe sexe și medii de reședință, constituind 20.74 pentru femei în mediul urban și 17.85 în mediul rural (Fig.3). În rândul tinerilor de sex masculin, această diferență este la fel evidentă - 20.54 în mediul urban și 17.36 în mediul rural. După cum a fost menționat este semnificativă statistic și vârsta medie a tinerilor când au atins cel mai înalt nivel de studii și nivelul de instruire al mamei. Vârsta medie crește proporțional cu nivel de educație al mamei, constituind 17.10 ani în rândul tinerilor mamele cărora au studii gimnaziale și 21.48 ani atunci când mamele au studii superioare.

Se observă, că vârsta medie când au obținut cel mai înalt nivel de studii este mai înaltă în mediul urban, chiar și în cazul când mama acestora are un nivel de educație scăzut.

Figura 3. Vârsta medie finalizare studii în funcție de mediul de reședință și nivelul de instruire al mamei (%)

Sursa: datele Studiului "Generații și Gender", 2020.

Discutarea rezultatelor, concluzii. Se concluzionează că în pofida programului de educație pe bază universală și accesibilității educației pentru diferite categorii de tineri, capitalul uman, social și cultural din cadrul mediului familial și al proximității, cu referire la mediul de reședință, rămâne a fi resursele care influențează în cea mai mare măsură parcursul educațional

al tinerilor (Willingham, 2012). Aceasta se explică prin capitalul uman al părinților, în cazul dat „nivelul educațional și experiența” care sunt transferate copiilor sub formă de cunoștințe și capital social ca oportunități pe care părinții le dețin prin poziția sau interacțiunea lor socială. Drept consecință, cei care dețin aceste tipuri de capital sunt capabili să creeze oportunități copiilor în continuarea parcursului educațional dorit spre deosebire de cei care nu dispun de astfel de capital.

Prin urmare, în Republica Moldova mediul familial rămâne a fi un puternic predictor al riscului de a părăsi timpuriu sistemul educațional și de limitare la un nivel de studii scăzut în cazul tinerilor. Se face referință la experiența anterioară a părinților și apartenența acestora la grupuri vulnerabile, nivel scăzut de educație al părinților. Pe de altă parte, sărăcia, nivelul de trai scăzut al familiilor, sunt un factor determinant al participării slabe la educație și formare și al nivelului scăzut de calificare (Crismaru M., 2018).

Gradul de urbanizare și de dezvoltare economică a localității de reședință a tânărului are, de asemenea, un impact semnificativ asupra șanselor de a fi încadrat în procesul de studii, demonstrat prin prisma indicatorilor calculați. Analiza statistică a datelor vine să confirme corelația dintre nivelul de instruire al părinților și mediul de reședință care este pozitivă și semnificativă statistic. Aceste corelații cuantifică rata de transmitere a inegalității interpersonale de la o generație la alta și pot fi interpretate ca măsuri ale eșecului statului de a oferi egalitate de șanse copiilor din medii familiale diferite.

Totodată, băieții sunt mai predispuși de a se limita la un nivel scăzut de educație, fără nicio calificare sau cu calificări reduse comparativ cu fetele. Fapt confirmat și de datele studiului actual. Faptul că băieții sunt supra-reprezențați în rândul tinerilor care părăsesc timpuriu sistemele de educație și formare sugerează și o legătură puternică între sex și rezultatele școlare.

Pe lângă factorii legați de mediul familial și de reședință, sunt relevante și condițiile pieței muncii, care au un impact semnificativ asupra opțiunilor tinerilor de a continua studiile și a formării profesionale. În funcție de contextul economic, piața muncii poate fi un factor de stimulare sau de descurajare a tinerilor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Baciu, S. Paradigma managementului calității în instituțiile de învățământ superior / Sergiu Baciu ; Acad. de Studii Econ. a Moldovei. – Chișinău: ASEM, 2014;
- Biroul Național de Statistică, BNS (2022). Tinerii în Republica Moldova. https://statistica.gov.md/ro/tinerii-in-republica-moldova-9580_59836.html;

- European Comisia Europeană/EACEA/Eurydice/Cedefop, 2014. Combaterea părăsirii timpurii a sistemelor de educație și formare profesională în Europa: Strategii, politici și măsuri. Raport al Eurydice și al Cedefop. Luxemburg: Oficiul pentru publicații al Uniunii Europene, 2014;
- Crismaru Mariana, Gagauz Olga, Buciuceanu-Vrabie Mariana, Incluziunea tinerilor aflați în afara sistemului de educație, formare și ocupație profesională (tineri NEET) - Inclusion of youth not in Employment, Education or Training (NEET youth). Chisinau, 2018;
- Emirbayer, M. (ed.). Individuality and autonomy: Introduction Emile Durkheim: Sociologist of Modernity, Blackwell Publishing Ltd, 2003;
- Eurostat (2022). Early leavers from education and training – today and a historical comparison. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training&oldid=567219;
- Gagauz Olga, Buciuceanu-Vrabie Mariana, Pahomi Irina, Părăsirea timpurie a sistemului educațional: factori și grupuri de risc, Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”, nr 2 (45), 2017;
- Studiul „Generation and Gender”, GGS (2020). https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/raportul_studiului_generatii_si_gen_realizat_de_unfpa.pdf;
- Richard Breen, Ruud Luijkx, Walter Müller and Reinhard Pollak, Nonpersistent Inequality in Educational Attainment: Evidence from Eight European Countries, American Journal of Sociology, Vol. 114, No. 5, 2009, pp. 1475-1521;
- Willingham, D. T. (2012). Why Does Family Wealth Affect Learning? In American Educator (pp. 33-39). Berlin: Spring.